

О. Михайлової психологині виявили, що в багатьох досліджуваних (51,2%) переважає середній рівень соціального інтелекту. Здобувачам із цим рівнем притаманна здатність розуміти різні соціальні ситуації, прояви невербальної й вербальної експресії інших людей, а також прогнозувати їхню поведінку майже в половині життєвих ситуацій і взаємодій. Меншій кількості досліджуваних властиві вищий від середнього (23,2%) і нижчий від середнього (25,6%) рівні соціального інтелекту. Досліджуваних із вищим і нижчим відсереднього рівнями характеризує здатність розуміти різні життєві ситуації, прояви невербальної й вербальної експресії інших людей і прогнозувати їхні дії й поведінку лише в трьох четвертих й четвертій частині соціальних взаємодій, відповідно. Високого і низького рівнів соціального інтелекту в досліджуваних не встановлено. Одержані результати засвідчили необхідність подальшої розробки й апробації комплексу інноваційних психологічних технологій розвитку соціального інтелекту в здобувачів вищої освіти з ООП.

Висновки. Отже, презентовано ефективні інноваційні психологічні технології розвитку соціального інтелекту здобувачів дошкільної освіти з ООП в інклюзивному освітньому середовищі. А саме – технології поведінкового (біхевіорального), біхевіорально-когнітивного і соціального напрямів у складі корекційно-розвивальної програми з розвитку соціального інтелекту в дітей старшого дошкільного віку з РАС. Перспективним для наших подальших наукових пошуків вважаємо питання про інноваційні психологічні технології розвитку соціального інтелекту здобувачів освіти з ООП в інклюзивному освітньому середовищі закладів загальної середньої та вищої освіти.

Література

1. Недозим І. В. Особливості соціального інтелекту дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектру : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.08 / Ін-т спеціальної педагогіки і психології НАПН України. Київ, 2019. 222 с.
2. Старинська О. В., Співак Л. М. Соціальний інтелект студентів із особливими освітніми потребами в пандемічний період. Інклюзивне освітнє середовище: проблеми, перспективи та кращі практики : тези доповідей XXI Міжнародної наук.-практ. конф. (24-25 листопада 2021 р., м. Київ). Част. 2. Київ : Університет Україна, 2021. С. 135-138.

Стрельніков В. Ю.

доктор педагогічних наук, професор
Полтавська академія неперервної освіти
імені М. В. Остроградського

СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО І БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Створення здоров'язбережувального середовища і безпечного освітнього середовища в закладах неперервної освіти в умовах воєнного стану постала досить гостро, адже головною метою і сенсом життя кожної людини є проблема збереження здоров'я людини. Значення емоцій у створенні і підтриманні здоров'язбережувального і безпечного освітнього середовища в закладах

неперервної освіти в умовах воєнного стану є зрозумілим, але їх ролі й функції у освітньому середовищі потребують вивчення й правильного застосування.

Сучасною дидактикою пропонується середовищний підхід як теорія і технологія безпосереднього управління через середовище процесами розвитку особистості споживача освітніх послуг у закладі неперервної освіти; як система дій суб'єкта управління, спрямованих на перетворення безпечного освітнього середовища в закладах неперервної освіти в умовах воєнного стану у засіб проєктування й діагностики освітнього результату. На значенні середовища у розвитку людини наголошували представники сусідських, інтегрованих шкіл у Німеччині – Е. Нігермайєр, Ю. Ціммер; «паралельних шкіл» у Франції – Б. Бло, Л. Порше, П. Ферра; «шкіл без стін» – Р.Х. Уолтер, С. Уотсон, Б. Хоскен; школи-«екосистеми» у США – Дж. Гудленд. Середовище навіть ототожнювалося з вихованням у ньому і вважалося центральним поняттям педагогіки: «виховує не сам вихователь, а середовище» (Антон Макаренко [6, с. 239, 340]). У кінці 30-х років запропонована формула «середовище – спадковість – виховання» (Григорій Костюк [2]).

Розглянемо різні функції емоцій, які вони виконують у здоров'язбережувальному і безпечному освітньому середовищі в закладі неперервної освіти в умовах воєнного стану, спираючись на попередні власні дослідження [8, с. 343–347; 9, с. 211–217; 10, с. 520–527; 11, с. 30–34; 12, с. 349–351] та дослідження В. Гладкової [1, с. 238–243], Л. Лебедик [1, с. 238–243; 3, с. 150–155; 4, с. 495–500; 5, с. 274–280; 12, с. 349–351], Т. Осадченко [7] та ін.:

1) функція відображення й оцінювання виявляється за рахунок суб'єктивного компонента емоційного реагування (переживання) в основному на початковому етапі довільного керування (з виникненням потреби) і на кінцевому етапі (під час оцінювання досягнутого результату: задоволенні потреби, реалізації наміру); у здоров'язбережувальному і безпечному освітньому середовищі в закладі неперервної освіти в умовах воєнного стану всі суб'єкти освітнього процесу відчують позитивні емоції вже на початку (втілюється у життя омріяна педагогами «школа радості»);

2) функція емоційного оцінювання здоров'язбережувального середовища як процес – тривога, надмірні переживання про процес і результат навчання не є властивими суб'єктам у здоров'язбережувальному і безпечному освітньому середовищі в закладі неперервної освіти в умовах воєнного стану, адже їх наслідки негативні для здоров'я;

3) функція мотивації у здоров'язбережувальному і безпечному освітньому середовищі в закладі неперервної освіти в умовах воєнного стану, яке створює позитивний ґрунт для виникнення мотивації самовдосконалення і саморозвитку на основі появи емоцій великого інтересу, захоплення й ентузіазму;

4) функція оцінювання значущості зовнішнього подразника – сигналізувати про користь або шкоду для організму того чи іншого стимулу, явища, які позначаються певним знаком (позитивним чи негативним) ще до того, як їх буде усвідомлено, логічно оцінено; у здоров'язбережувальному і безпечному освітньому середовищі в закладі неперервної освіти навіть в умовах

воєнного стану такими стимулами є отримання задоволення від емоційно забарвленого натхнення, творчого екстазу, духовної ейфорії.

5) функція сигналу про потребу, що виникла – емоції сприяють виділенню значущих цілей; у здоров'язбережувальному і безпечному освітньому середовищі в закладі неперервної освіти в умовах воєнного стану для того, щоб психічний образ здоров'язбережувального освітнього процесу, як поля потенційних дій, міг бути основою для побудови й регуляції освітньої діяльності, його має бути «забезпечено» спеціальним механізмом, який порушував би рівновагу між однаково можливими діями й спрямовував би суб'єкта освітнього процесу до вибору і переваги здоров'язбережувальних дій – регулювання праці і відпочинку, занять фізичною культурою, музикою тощо; цю роль спонукання до них суб'єкта освітнього процесу виконують численні різновиди очікуваного емоційного переживання – радості, захоплення, ентузіазму тощо;

6) функція механізму ухвалення рішення у здоров'язбережувальному і безпечному освітньому середовищі в закладі неперервної освіти в умовах воєнного стану – часто досягнення бажаного не забезпечується інформацією, необхідною для ухвалення рішення, тоді виявляється компенсаторна функція емоцій, яка полягає в заміщенні інформації, якої бракує для ухвалення рішення або винесення судження про щось; емоція, яка виникає при зіткненні з незнайомим об'єктом, у здоров'язбережувальному і безпечному освітньому середовищі в закладі неперервної освіти в умовах воєнного стану має надати йому відповідного забарвлення (подобається цей об'єкт чи ні, поганий він чи гарний), зокрема, у зв'язку з його схожістю з об'єктами, що раніше траплялися; здійснення емоціями санкціонуючої функції може базуватися на захисній функції – емоції страху; ця надзвичайно сильна емоція попереджає суб'єкта освітнього процесу про реальну (або уявну) небезпеку, сприяючи цим найкращому аналізу ситуації, яка виникла, більш ретельному визначенню ймовірності досягнення успіху чи невдачі; страх захищає людину від неприємних наслідків, а можливо, і від загибелі, хоча здоров'язбережувальне і безпечне освітнє середовище в закладі неперервної освіти в умовах воєнного стану таку ймовірність виключає.

7) функція спонукання – питання про те, звідки в спонуканні береться заряд енергії, досить складне і дискусійне, хоча виключати присутність у спонуканні до дії енергії емоцій у здоров'язбережувальному освітньому середовищі не можна;

8) функція оцінювання досягнутих результатів у здоров'язбережувальному і безпечному освітньому середовищі в закладі неперервної освіти – оцінюючи перебіг і результат здоров'язбережувальної діяльності, емоції дають суб'єктивне забарвлення подій і процесів, що відбувається навколо суб'єктів освітнього процесу та в них; це означає, що на ту саму подію споживачі освітніх послуг у закладі неперервної освіти можуть емоційно реагувати по-різному;

9) функція потреби у здоров'язбережувальному освітньому середовищі – емоції вони можуть поставати в мотиваційному освітньому процесі не лише як

«порадники» або енергетичні підсилювачі спонукань, які виникають у процесі мотивації, а й як самі спонукання, правда, не до дій із задоволення потреби у здоров'ї й розвитку, а як підсилювачі мотиваційного процесу; це відбувається, коли в суб'єктів освітнього процесу виникає потреба в емоційних відчуттях і переживаннях, які забезпечує здоров'язбережувальне і безпечне освітнє середовище в закладі неперервної освіти в умовах воєнного стану, і коли вони усвідомлюють їх як цінність;

10) функція емоції як цінності у здоров'язбережувальному і безпечному освітньому середовищі в закладі неперервної освіти в умовах воєнного стану – означає здійснення емоціями функції спонукання, привабливості здоров'язбережувального явища для учасників освітнього процесу у закладі неперервної освіти; сприяє мобілізації сил організму – радість, наснага, творче піднесення, «окрилення успіхом».

У проведеному нами експерименті на базі Полтавської академії неперервної освіти імені М. В. Остроградського важливо було регулювати емоційну сферу учасника освітнього процесу у закладі неперервної освіти. На заняттях викладачі створювали умови зближення емоційних станів споживачів освітніх послуг у закладі неперервної освіти. За необхідності залежно від виду занять викладач регулював емоційний стан споживачів освітніх послуг у закладі неперервної освіти підсилював, чи домагався його послаблення. Важливим було врахування відповідності складності завдань, проєктів інтелектуальному рівню споживачі освітніх послуг у закладі неперервної освіти. Поява у нього функціонального комфорту передбачала задоволення від результатів праці, естетичних, технічних характеристик здоров'язбережувального і безпечного освітнього середовища в закладі неперервної освіти в умовах воєнного стану.

Висновком з нашого дослідження щодо пошуку шляхів регулювання емоційних станів суб'єктів здоров'язбережувального і безпечного освітнього середовища в закладі неперервної освіти в умовах воєнного стану, створення для них функціонального комфорту можуть бути застереження: організаторам освітнього процесу в закладі неперервної освіти слід сприяти нейтралізації деструктивної ролі емоцій у здоров'язбережувальному середовищі; сучасні форми реалізації середовищного і здоров'язбережувального підходів не є абсолютно новими для дидактики неперервної освіти, а причиною їх появи є спроба протиставити іншу позицію домінуючій донедавна моделі навчання, орієнтованій на знання.

Література

1. Гладкова В. І., Лебедик Л. В. Знання про фізичне здоров'я в системі фізичного виховання майбутнього викладача закладу вищої освіти. *Збірник наукових статей магістрів. Факультет товарознавства, торгівлі та маркетингу. Факультет харчових технологій, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу* : у 2 ч. Полтава : ПУЕТ, 2018. Ч. 2. С. 238–243.
2. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К. : Рад. шк., 1989. 608 с.
3. Лебедик Л. В. Ефективні здоров'язберігаючі технології позашкільної освіти в умовах війни. *Збірник тез Міжнародного науково-практичного симпозиуму «Освіта, наука та*

- культура України в світі: мобільність, глобалізація, інклюзія», 23-24 серпня 2022 р. за заг. ред. З. П. Ленів. Львів, 2022. 391с. С. 150–155.
4. Лебедик Л. В. Оцінювання культури вищого навчального закладу через якість здоров'язбережувального середовища. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості* : зб. статей за матеріалами IV Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (Слов'янськ, Україна, 23-24 берез. 2017 р.) у 2 т. / гол. ред. В. М. Пристинський. Слов'янськ : ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2017. Т. 1. С. 495–500.
  5. Лебедик Л. В. Управління якістю здоров'язбережувального середовища в закладах освіти територіальних громад. *Проблеми, досвід та вдосконалення методичної роботи у закладах освіти* : матеріали Усеукр. наук.-практ. конф. (24 листоп. 2021 р., м. Харків) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Кошторський заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків : ФОП Петров В. В., 2021. 455 с. С. 274–280.
  6. Макаренко А. С. Общие проблемы педагогики. *Избранные произведения*. В 3-х т. Т. 3. К. : Рад. шк., 1985. 590 с.
  7. Осадченко Т. Створення здоров'язбережувального середовища початкової школи : практичний порадник. Умань : ВПЦ «Візаві», 2016. 234 с.
  8. Стрельников В. Ю. Емоційний складник здоров'язберігаючого навчального середовища. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) / за ред. Г. М. Арзютова. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Вип. (56) 15. С. 343–347.
  9. Стрельников В. Ю. Проектування інтерактивних технологій навчання дорослих. *Підвищення якості освіти і розвиток професіоналізму в умовах сучасних соціально-економічних змін* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.. Україна – Болгарія, 19–28 верес. 2012 р. Черкаси : ПП Чабаненко, 2012. С. 211–217.
  10. Стрельников В. Ю. Формування здоров'язбережувального навчального середовища університету шляхом регулювання емоційних станів його суб'єктів. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості* : зб. статей за матеріалами IV Міжн. наук.-практ. онлайн-конф. (Слов'янськ, 23–24 берез. 2017 р.) у 2 т. / гол. ред. В. М. Пристинський. Слов'янськ : ДВНЗ Донбаський державний педагогічний університет, 2017. Т. 1. С. 520–527. URL : https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/2018/05_may/17/01/2017_1.pdf
  11. Стрельников В. Ю. Функції емоцій у здоров'язберігаючому навчальному середовищі. *Наукові записки ПОППО*. Вип. 3. Полтава : ПОППО, 2012. С. 30–34.
  12. V. Yu. Strelnikov, L. V. Lebedyk, T. V. Hura, S. I. Sysoieva, S. V. Stankevych, E. V. Shapovalova, O. Ye. Avilova. Leadership and social work in the environmental management system. *Ukrainian Journal of Ecology*. 2021. № 11 (2). С. 349–351. URL : <https://www.ujecology.com/articles/leadership-and-social-work-in-the-environmental-management-system.pdf>

Супрун М.О.

доктор пед. наук, професор,
професор кафедри психокорекційної педагогіки та реабілітології
Українського державного університету
ім. Михайла Драгоманова